

Верховний
Суд

«Судова практика для нотаріуса: корпоративні спори»

12 червня 2020 року

—
Верховний
Суд

Правовий режим майна подружжя і ПП
Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним
зверненням приватного підприємства „ІКІО“
N 17-рп/2012 від 19.09.2012 року

В аспекті конституційного звернення положення частини першої статті 61 Сімейного кодексу України треба розуміти так, що **статутний капітал та майно приватного підприємства є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя.**

ПП і спільна власність

Постанова ВС від 04.09.2019 року у справі № 450/624/15-ц

(провадження № 61-41096св18)

Верховний Суд
Верховний Конституційного Суду України від 19 вересня 2012 року у справі № 1-8/2012 за конституційним зверненням приватного підприємства «ІКІО» щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 61 СК України при вирішенні питання відносно правового режиму майна фізичної особи-підприємця зазначено, що приватне підприємство (або його частина), засноване одним із подружжя, - це окремий об'єкт права спільної сумісної власності подружжя, до якого входять усі види майна, у тому числі вклад до статутного капіталу та майно, виділене з їх спільної сумісної власності.

Таким чином, статутний капітал приватного підприємства, сформований за рахунок спільної сумісної власності подружжя, є об'єктом їх спільної сумісної власності. Частка у статутному капіталі пропорційна частці у майні підприємства.

Судами встановлено, що нерухоме майно (нежитлові будівлі) набуте ПП «Асторія», засновником якого є відповідач, в період шлюбу та використовується ним для здійснення підприємницької діяльності.

Відмовляючи у задоволенні позовних вимог в частині поділу частки у статутному капіталі і майні підприємства, суд першої інстанції, з висновком якого погодився й суд апеляційної інстанції, дійшов помилкового висновку про те, що оскільки нежитлові приміщення були придбані ПП «Асторія», то є власністю підприємства, а тому поділу, як майно подружжя, не підлягають.

Вирішуючи спір у частині поділу частки відповідача у статутному капіталі та майні ПП «Асторія», апеляційний суд не врахував доводів позивача щодо відсутності доказів на підтвердження формування статутного капіталу ПП «Асторія» саме відповідачем та не перевіряв доводів ОСОБА_1 про те, що 02 червня 2008 року вона була зареєстрована як фізична особа-підприємець та отримувала доходи, які вкладали у сімейний бюджет та використовувала в інтересах сім'ї, не перевіряв доводів позивача щодо збільшення статутного капіталу ПП «Асторія» у період її підприємницької діяльності та не надав належної оцінки наданим позивачем доказам на підтвердження цих доводів.

Верховний
Суд

Правовий режим частки

Постанова ВСУ від 03.06.2015 року у справі № 6-38цс15

Грошові кошти, внесені одним з подружжя, який є учасником господарського товариства, у статутний капітал цього товариства за рахунок спільних коштів подружжя, стають власністю цього товариства, а право іншого з подружжя на спільні кошти трансформується в інший об'єкт – право вимоги на виплату частини вартості такого внеску. При цьому одним з визначних є той факт, що грошові кошти набуті подружжям під час їх спільного проживання. Отже, якщо один з подружжя є учасником господарського товариства і вносить до його статутного капіталу майно, придбане за рахунок спільних коштів подружжя, то таке майно переходить у власність цього підприємства, а в іншого з подружжя право власності на майно (тобто речове право) трансформується в право вимоги (зобов'язальне право), сутність якого полягає у праві вимоги виплати половини вартості внесеного майна в разі поділу майна подружжя або право вимоги половини отриманого доходу від діяльності підприємства.

Верховний
Суд

Правовий режим частки і згода подружжя Постанова ВСУ від 03.07.2013 року у справі № 6-61цс13

У разі передання подружжям свого майна для здійснення підприємницької діяльності шляхом участі одного з них у заснуванні господарського товариства це майно належить зазначеному товариству на праві власності, подружжя набуває відповідне майнове право, яке реалізується одним із подружжя (засновником) шляхом участі в управлінні товариством, а друге подружжя набуває право вимоги виплати йому певних сум у разі поділу майна між подружжям. Саме з такого розуміння зазначених норм матеріального права виходив суд касаційної інстанції, погоджуючись із висновками суду апеляційної інстанції про те, що **ОСОБА_2** мав право розпорядження своєю часткою в статутному капіталі ТОВ «Сумське АТП-15927» без згоди другого подружжя, та про відсутність правових підстав для визнання недійсним Договору купівлі-продажу, правильно застосувавши норми ст. 65 СК України.

Верховний
Суд

Правовий режим частки і згода подружжя
Постанова ВС від 10.10.2018 року в справі № 569/6236/16-ц
(провадження № 61-19815св18)

У разі передання подружжям свого майна для здійснення підприємницької діяльності шляхом участі одного з них у заснуванні господарського товариства, це майно належить зазначеному товариству на праві власності, подружжя набуває відповідне майнове право, яке реалізується одним із подружжя (засновником) шляхом участі в управлінні товариством, а другий із подружжя набуває право вимоги виплати йому певних сум у разі поділу майна між подружжям.

Відмовляючи у задоволенні позову суд першої інстанції, з яким обґрунтовано погодився суд апеляційної інстанції, дійшов правильного висновку про відсутність правових підстав для визнання укладеного договору купівлі-продажу недійсним, оскільки частка в статутному капіталі господарського товариства не є спільною власністю подружжя, корпоративні права ОСОБА_3 належать виключно йому, тому він мав право розпорядження ними без згоди дружини.

—
Верховний
Суд

Схожі правові режими
Постанова ВС від 08.05.2019 року в справі № 646/1750/17
(провадження № 61-17405св18)

Тлумачення статті 428 ЦК України свідчить, що в ній передбачено конструкцію спільності прав інтелектуальної власності. При цьому законодавець не пов'язує спільну належність прав інтелектуальної власності із правовим режим спільної власності, оскільки вона є притаманною для речових відносин. У тому разі, якщо один із суб'єктів, яким спільно належать певні права інтелектуальної власності, вибуває внаслідок тих чи інших підстав із цих правовідносин (зокрема, внаслідок смерті), то його спадкоємець (спадкоємці) можуть заявляти вимогу про визнання права інтелектуальної власності.

—
Верховний
Суд

Схожі правові режими
Постанова ВС від 08.05.2019 року в справі № 646/1750/17
(провадження № 61-17405св18)

Тлумачення статті 428 ЦК України свідчить, що в ній передбачено конструкцію спільності прав інтелектуальної власності. При цьому законодавець не пов'язує спільну належність прав інтелектуальної власності із правовим режим спільної власності, оскільки вона є притаманною для речових відносин. У тому разі, якщо один із суб'єктів, яким спільно належать певні права інтелектуальної власності, вибуває внаслідок тих чи інших підстав із цих правовідносин (зокрема, внаслідок смерті), то його спадкоємець (спадкоємці) можуть заявляти вимогу про визнання права інтелектуальної власності.

—
Верховний
Суд

**На підставі якого договору відбувається відступлення частки?
Постанова ВП ВС від 01.10.2019 року в справі № 909/1294/15 (12-33гс19)**

Відступлення учасником товариства з обмеженою відповідальністю частки у статутному капіталі товариства, передбачене статтею 147 ЦК України та статтею 53 Закону України «Про господарські товариства», є відчуженням частки. Таке відчуження потребує волевиявлення особи, яка відчужує частку, й особи, яка приймає частку у власність. Відступлення (відчуження) частки не є самостійним непоіменованим видом договору, оскільки відбувається шляхом укладання договору купівлі-продажу, міни, дарування тощо. Такий договір може укладатися в усній або письмовій формі залежно від вимог чинного законодавства України та статуту товариства.

—
Верховний
Суд

Статут як регулятор спадкових відносин
Постанова ВП ВС від 18.03.2020 по справі № 129/1033/13-ц
(провадження № 14-400цс19)

Статут є актом, в якому закріплені локальні норми матеріального права, що врегульовують відносини, зокрема, стосовно управління юридичною особою, можуть визначати особливості спадкування частки у статутному капіталі (фонді) після смерті учасника (співвласника), а також передбачати порядок набуття спадкоємцем померлого учасника (співвласника) прав на участь у цій юридичній особі та на управління нею.

Верховний
Суд

Як спадкується право на частку і коли набувається право участі?

Постанова ВП ВС від 27 лютого 2019 року
у справі № 761/27538/17 (провадження № 14-12цс19),

Суд установив та з матеріалів справи вбачається, що положеннями статуту ТОВ «Таурус 8» (який є його установчим документом відповідно до статті 143 ЦК України, статті 82 ГК України) не передбачено, **що право на участь у ньому набувається спадкоємцями учасника товариства автоматично, разом з прийняттям спадщини на частку у статутному капіталі товариства.** Крім того, статтею 1219 ЦК України імперативно встановлено, що особисті немайнові права, яким є право участі у товаристві, не входять до складу спадщини. Натомість пункт 9.4 статуту цього товариства передбачає переважне право вступу до товариства спадкоємців у зв'язку зі смертю його учасника. Зазначене положення відповідає нормам статті 55 Закону № 1576-XII.

Як спадкується право на частку і коли набувається право участі?

Постанова ВП ВС від 11.09.2019 року

Верховний

в справі № 392/1213/17 (провадження № 14-292цс19)

Суд

Прийняття рішення про вступ спадкоємця (правонаступника) до складу учасників ТОВ (ТДВ) належить до компетенції загальних зборів учасників товариства. Отже, лише після прийняття вищим органом ТОВ (ТДВ) позитивного рішення спадкоємець (правонаступник) частки у статутному капіталі може стати учасником відповідного товариства. У свою чергу, товариство може відмовитися від прийняття спадкоємця (правонаступника) до складу учасників. Чинне законодавство не обмежує ТОВ (ТДВ) у такому праві.

У разі відмови правонаступника (спадкоємця) від вступу до ТОВ (ТДВ) або відмови товариства у прийнятті до нього правонаступника (спадкоємця) йому видається у грошовій або натуральній формі частка у майні, яка належала померлому учаснику, реорганізованій або ліквідованій юридичній особі (спадкодавцю), вартість якої визначається на день реорганізації або ліквідації (смерті) учасника. У цих випадках розмір статутного капіталу товариства підлягає зменшенню. До спадкоємця учасника товариства, у тому числі й колишнього, переходить, зокрема, право на оскарження рішення загальних зборів про виключення спадкодавця із числа учасників товариства, проте корпоративні права **лише фактом спадкування ним не набуваються.**

Аналогічний правовий висновок викладений Великою Палатою Верховного Суду у постанові від 27 лютого 2019 року у справі № 761/27538/17 (провадження № 14-12цс19).

Як спадкується право на частку?

Верховний
Суд

Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю
N 2275-VIII, 06.02.2018, Закон, Верховна Рада України

Стаття 23. Перехід частки до спадкоємця або правонаступника
учасника товариства

1. У разі смерті або припинення учасника товариства його частка
переходить до його спадкоємця чи правонаступника **без згоди
учасників товариства.**

Право постійного користування

Верховний
Суд

Ухвала ВП ВС від 04.12.2019 року в справі № 922/989/18 (провадження № 12-205гс18)

«вирішення цієї виключної правової проблеми у цій справі необхідне для забезпечення дотримання вимог пункту 1 Першого протоколу до Конвенції з огляду на її обставини, а саме з огляду на те, що, засновник, на ім'я якого було видано акт на право постійного користування земельною ділянкою, за життя вийшов зі складу СФГ, у якому залишився інший член господарства (онука засновника), а СФГ тривалий час продовжувало користуватись зазначеною земельною ділянкою після виходу засновника з СФГ з 17 липня 2006 року по дату його смерті 04 червня 2013 року, та, в подальшому, по дату прийняття Наказу 02 березня 2018 року».

Ухвала ВП ВС від 27.04.2020 року в справі № 179/1043/16-ц (провадження № 14-63цс20)

«про наявність виключної правової проблеми, яка полягає у необхідності забезпечення єдності судової практики щодо спадкування земельної ділянки, наданої засновнику фермерського господарства на підставі державного акта на право постійного користування земельною ділянкою».